

זמנת אי ערכות

החיים והמות ביד הרצון

מאת שריר רז

העלאת הכעיה שאעמוד עליה כאן עשויה להועיל — ועשויה שלא להועיל; הדבר תלוי בקורא. דהיינו — כך, המפקד, אשר עלול הנך להתיחס בביטול או בשוויון-נפש לדבריו של חייל; ואשר קיימת אולי אצלך נטיה לזלזל במאמר „לא־מקצועי“, כאילו היה זה „מאמר חינוכי ולאומי“, רחמנא ליצלן. האמת היא כי — בדרך כלל — הקצין הנו אמנם: א. מוכשר יותר; ב. בעל נסיון רב יותר בתחום הצבאי. אבל ישנם כמדומני דברים, אשר דוקא משום בהירותם ושכיחותם הריהם מוזנחים לפעמים, בלי כל כוונה מיוחדת וכלי מחשבה כלשהי. על אחת מתופעות אלו אעמוד להלן.

להכיר אותה השקפה, אפילו מבלי להסכים לנכונותה.

גם אם אין בלבנו צל של ספק כי כל הקרבנות נפלו למען אידיאל נעלה, ובמותם קידשו לנו את החיים — הרי יחד עם זאת מבצבץ ומטריד את מנוחתנו הספק הטורדני והעקשן: — ואולי בכל זאת ניתן היה למנוע אבידות כה כבדות, וקרוב כה יקר של מפקד דים? אנו כואבים אבדן כל חייל בצה"ל, כל אורח ישראלי וכל אדם ויהודי באשר הם. אבל אליבא־דאמת: יקר לנו המפקד, הקצין, שאבד. ואולי לא רק משום שהוא בדרך כלל מוכשר וכשרוני יותר; אולי גם משום שהשקיעו בו מאמצים גדולים בקורסים ואימונים ותרגילים עד שהגיע לאן שהגיע. וחבל — כן, חבל — על אותו דבר „גשמי“ ו„טפל“ כל כך: — על הממון הממלכתי שהושקע בכך. ועל־נו לזכור גם זאת: המפקדים הטובים ודאי שאינם נולדים קצינים. יש להם תכונות־יסוד אשר בלעדיהן לא היו מצליחים. אבל הצבא: כקולקטיב, השקיע בהם גם הוא משהו בצורת

נקודת המוצא — המניע לכתיבה זאת — היו רשימות סטטיסטיות. לפי הנתונים שבהן הוכח בעליל כי במבצע „סיני“ — וכן בכל מבצעי הצבאיים של צה"ל — היה מספר המפקדים שנפלו בקרב גדול מאוד יחסית. ואנו גאים על מפקדינו, שאינם מדרבנים את פקודיהם לקרב „מתוך כסא־נוח במפקדה עור־פית“, אלא מוליכים אותם בעצמם להתקפה, ומסכנים את עצמם יותר מכל חייל פשוט. „אחרי!“ — זוהי קריאת המפקד בצה"ל; ותודה לאל על כך.

כן, זהו המצב המקובל והשגרתי. אבל יש ולפתע מתעוררת אותה שאלה מעיקה, שאלה שקשה להתייחס אליה „ככה, סתם, באופן אר־ביקטיבי־מדעי“, וקשה להסיק לגביה מסקנות חד־משמעיות ופסקניות של „כזאת ראה וקדש“. השאלה דנה בזכרם הקדוש של חללי צה"ל ובפצויעו; והיא מתימרת אולי להאיר את הב־עיה מכיוון חדש, ולא־דוקא כזה העשוי להת־קבל מיד על הדעת. ובכל זאת, אולי כדאי

מאמצים, זמן וגם — כספים. ומכל הבחינות גם-יחד — חבל על אבדן כל קצין ומפקד בצה"ל. הם לנו נכס לאומי ממש!

הקדמה ארוכה ומיגעית. לא כן? אבל לשם מה? — הן מוסכם כי נעשה הכל כדי למנוע אסונות בקרב, וידוע לכל אדם, כי החייל מש-תדל תמיד לשמור על עצמו במידת האפשר. אבל בכל זאת — האם זוהי האמת כולה? ועל זאת הייתי משיב בשלילה. כן, קרבנות צה"ל קדושים הם, אבל לא הכל נעשה כדי למנוע את ריבויים, ודוקא בדרג הפיקודי. אנו נוטים לראות את הקורסים והתרגילים הצבאיים כ"בתי-ספר" להתנהגות בקרב. כדאי לדון, איפוא, מעט בענין זה, כדי לברר את מהות הבעיה מיסודה.

ראשית, יש לציין בסיפוק-מה כי החיילים, ולרוב גם הקצינים-החוזרים, מקבלים את הטיי-פול הטוב וההולם ביותר: הם עוברים תרגי-לים מפרכים ומיגעיים, הם רצים בשדות-קור-צים, מתקיפים יעדים מבוצרים, מתמקמים בשדות-ברקנים-ואבנים, ומשתפשים "כהל-כה". אבל לפי המוסכמות החברתיות שלנו ה"שפשוף" הוא בגדר דבר בלתי-רצוי, כמעט עונש, ולכן משתדלים לפעמים הקצינים הבכיר-ים יותר למנוע עצמם ממנו. לא אנסה לסתור את העובדה כי מנוחה ורגיעה נעימות יותר ממאמץ ומאימונים מפרכים. וגם לא אעזו לדי-רוש מקצין בצבא-קבע, אשר מיטב שנותיו יעברו עליו בצה"ל, להשתתף באימונים באופן-פעיל ומאומץ. ממש כחייל הפשוט מהשורה אשר משרת בצה"ל כך וכך חדשים בלבד. אבל, כשם שלא אדרוש שויון בכיוון זה, כך שולל הנני גם הפרזה בכיוון האחר. אין כונתי לומר, שעל הקצינים להתאמן ולהתאמץ סתם כדי שיווצר מצב של "צרת רבים — חצי נח-מה". כיון שגם אם נכון כי החיילים מן השור-רה משתדלים ומתאמצים תמיד יותר אם הם מקבלים דוגמה נאותה מצד מפקדם הבכיר, נניח שאין לחייב קצינים בקשיים ובסבל במ-שך כל חייהם רק משום כך. אבל נאמר: "רק משום כך", ולא נאמר שאין להמליץ בפני הקצונה במאמץ רבי-יותר בזמן האימון.

כדי להמחיש את הדבר אשאלך, הקצין, שאלה שכנראה הנה ראטורית: — האם, שעה שחיילך התאמנו בפיקודך באש חיה, חבשת

כובע-פלדה כל הזמן; האם השתדלת לפקד עליהם תוך זהירות, כמו בקרב — והאם תבעת מעצמך אותם כללי-זהירות שאתה תובע מפקודיך? אם התשובה לשאלות אלו היא חיובית, ודאי שמצב הענינים טוב פי כמה מאשר נראה לי למעשה. אך יש והתמונה אינה כה מלבבת ומשמחת: בזמן התרגיל יש ונוהגים הקצינים הבכירים לנסוע במכונית פתוחה וחשופה; יש והם נמנעים מלחבוש כובע-פלדה; ויש והנם רואים את עצמם "בלתי-פגיעים" לחלוטין. תמונה כזאת ודאי שאינה עושה רושם חיובי על החיילים, הנתבעים למאמץ עליון. ברם, יש בבעיה זו צד חמור פי כמה: קורה שהקצינים מתרגלים לנוע בשטח "שלהם" באופן חפשי-ול-לא כללי הזהירות והבטיחות. הם שמים מאוד לב אל כללי הביצוע המדויק של התרגיל עלידי פקודיהם, אבל משום-מה שוכחים הם — ול-רעתם — את עצמם. בזמן מבצע, או בקרב, יקשה ללמוד בבת-אחת ו"על רגל אחת" את תורת-הזהירות כולה. ונוסף על אלה מתעוררת עוד בעיה שאולי איננה נדירה כל-כך. המפקד מתרגל לנוע בשטח "שלו" באופן חפשי וללא כל מגבלות. וכאשר האויב אינו מאפשר לו להתנהג בחופשיות כזאת בקרב — עלול הוא או לאבד במידת-מה את יכולת הפיקוד והפיר-קוח היעיל על אנשיו, בשל השוני לעומת התנאים בהם מורגל היה בזמן אימונים. גם שאלה זאת ראויה שנקדיש לה תשומת-לב. וגם אם נכון שאין לקבוע פה דפוסים והוראות קבועים, משום שהמצב שונה במידת-מה בכל מקרה ובכל יחידה, הרי עיקר הבעיה שריר וקיים תמיד והוא: הצורך לזכור כי התרגיל נועד לאימון המפקדים כשט שנועד לאימון החיילים!

והרי עוד בעיה המתעוררת בקשר לאימו-נים: — באיזו מידה תצמצם תועלת לקצין עצמו מתרגילים ואימונים שהוא חוזר עליהם פעמים רבות באמנו את פקודיו? יש וגישת הקצין לענין זה נקבעת (וזאת — בטעות) על-פי שי-טה "השואתית". לפעמים נוהג הוא להשוות את ידיעותיו ונסיונו עם אלה של החיילים הסוב-בים אותו — ומתוך כך עלול הוא להסיק כי איננו נזקק לידיעות נוספות. אבל בטרם יגיע למסקנות נחפזות, מוטב כי ייזכר במספר עוב-

(סוף בעמוד 58)

רכת־ההגנה) מצד חוגים מקומיים האוהדים אותו. אך בדרום־אפריקה מצטרף לכך הגורם המקור־מ־המיוחד: — מציאותו של רוב אפריקני־כּוּשִׁי, המתחיל להתעורר, ולסכן את מעמדו השליט — ואת עמדותיו הבטחוניות — של המיעוט הלבן. ומכאן החריפות והקצוניות המיו־חדות שבשינויי־מבנם הנוכחיים של כוחות־צבא־האורחים הדרום־אפריקאיים.

המבט המורח־תכונות. אך עצם התמורה במבנה הכוחות המזוינים שם משקף שני גורמים חדשים: אחד כללי ואחד מקומי־מיוחד. המגמה להקדשת חלק נכר מכוחות־הצבא ל־"אבטחת הארץ־פנימה" ("הגנת פני־השטח", כפי שמכנים אותה בצרפת) הנה אופינית כיום לרוב ארצות אירופה — ולא אירופה בלבד — בגלל החשש הגופני בפני "מלחמת־חתירה", חדירת חבורות־חבלה של הפולש, וסיוע לפולש (וחבלה במע־

החיים והגמות ביד הרצון

(סוף מעמ' 46)

שיקפיד בזמן תרגיל על כל כללי הזהירות והבטיחות, מובטח לו שבזמן קרב יהיו סיכוייו לשמור על חיי אנשיו וחד־ייר־הוא — ולהצליח במילוי משימתו — רבים יותר.

מפקד אשר מלא ימלא בחזית את כל חובותיו למצפונו ולעמו, ויהיה מוכן להקריב את עצמו למען כך, ואשר נוסף לכך ינקוט את אמצעי־הזהירות האפשריים לגבי זולתו ועצמו, הרי ודאי שיצליח יותר.

חייל עז־נפש המסתכן ללא צורך והכרח — איננו גבור ואיננו חכם. ואילו הקצין הטוב יבצע בשלמות את כל המוטל עליו; ברם, תוך כדי כך, ישתדל להשלים בעצמו את המשימה עד הסוף, ולשם כך נחוץ כי ישאר בחיים.

דוּת: — חייל עשוי ללמוד את מלאכת איש־הרגלים שלו במשך, נאמר, שנה, אך המפקד הטוב איננו מצליח ללמוד את מלאכתו זו במשך תקופה מקבילה. איש הצות־השיריונאי עשוי ללמוד את מקצועו באופן מתקבל על הדעת בקורס הנמשך מספר חדשים; ואילו המפקד־השריונאי צריך תקופת־לימוד־ונסיון ארוכה פי כמה כדי ללמוד את מקצועו־הוא באופן מתקבל על הדעת. ולכן אין המפקד צריך לזל־זל בתרגיל, אף אם השתתף זה עשרות פעמים בתרגילים דומים. נסיון נוסף ודאי שלא יזיק, ומי יודע: אולי עשוי הוא אף להועיל?...

האימון והתרגילים מרגילים את החייל להתנהגות הנכונה בעת־קרב; ותכונות הנקנות בתרגיל עוברות באופן טבעי וכמעט ללא תשומת־לב מיוחדת, למצבי־מלחמה ממשיים. על־כן, הקצין